

ONLINE VAGY HAGYOMÁNYOS TANTERMI OKTATÁS? HALLGATÓI ELÉGEDETTSÉG KÉRDŐÍVES FELMÉRÉSE EGY RENDKÍVÜLI OKTATÁSI FÉLÉVRŐL

KAZAINÉ ÓNODI ANNAMÁRIA

Budapesti Corvinus Egyetem, Vállalatgazdaságtan Intézet

Béérkezett: 2021. január 18., *elfogadva:* 2021. november 3.

A koronavírus-járvány elleni védekezés, a kényszerű online oktatás egyaránt jelentett óriási kihívást és fejlődésre ösztönző erőt. A Budapesti Corvinus Egyetemen a több mint 500 választ tartalmazó hallgatói kérdőíves felmérésünk bepillantást enged a 2020/2021. év 1. félévének rendkívüli időszakába. A vegyes oktatás bevezetését teljes online oktatás követte. Bemutatjuk, hogy mely tényezők segítettek, hogy a hallgatók oktatással kapcsolatos elégedettsége ne csökkenjen, illetve mi jelentette számukra a legnagyobb kihívást. A felmérésünk jövőre vonatkozó egyik legfontosabb üzenete, hogy a hallgatók több mint 80%-a, ha lehetőség lett volna rá, akkor a hagyományos tantermi szemináriumi oktatási formát választotta volna.

Kulcsszavak: felsőoktatás, pandémia, online oktatás, hallgatói vélemény

Struggle against the coronavirus epidemic meant a huge challenge and a driving force for development. We had to switch to online education. Our student questionnaire survey at the Corvinus University of Budapest, which contains more than 500 answers, provides an insight into the extraordinary period of the first half of 2020/2021. We started with a mixed education and then switched to full online education. We present the factors that led to the fact that students' satisfaction with the subject did not decrease, and what was the biggest challenge for the students. The key message of our survey is, that more than 80% of the students would choose the traditional weekly seminars.

Keywords: tertiary education, epidemic, online education, student opinion

Levelező szerző: Kazainé Ónodi Annamária, Budapesti Corvinus Egyetem, Vállalatgazdaságtani Intézet, 1093 Budapest, Fővám tér 8. E-mail: annamaria.kazaineonodi@uni-corvinus.hu

Bevezetés

2020-ban a világot jelentős kihívások elé állította a Kínából induló koronavírus-járvány. Ez alól az oktatás sem volt kivétel. A járvány első hullámában, 2020 márciusában és a második hullám idején, 2020 novemberétől a hazai felsőoktatásnak is teljes körűen át kellett állnia az online oktatásra. Ez óriási próbatétel volt mind az oktatók, mind a hallgatók számára. A kihívásokat csak jelentős oktatói fejlesztésekkel és további energiabefektetéssel lehetett kezelni. A járvány kényszerhelyzetet teremtett, nem volt választási lehetőség. Ugyanakkor tekinthetjük a kényszerű online oktatást egy óriási kísérletnek is.

2020/2021 1. félévében a Budapesti Corvinus Egyetem egyik kurzusán (Vállalatgazdaságtan) tanuló több mint 900 hallgató a félév első részében vegyes oktatásban vett részt. Az elméleti előadásokat online biztosította az egyetem, a gyakorlati foglalkozások kisebb csoportokra bontva, kéthetente tantermi foglalkozás keretében zajlottak. A tantermi foglalkozásokat otthon végzett egyéni és csoportmunka egészítette ki. 2020 novemberétől megszűntek a tantermi foglalkozások, az egyetem teljes online oktatásra állt át. Jelen kutatási összefoglaló annak a több mint 500 elsőéves egyetemistának a véleményét mutatja be, akik az érettségire és a felvételre már online készültek fel, viszont 2020 szeptemberében és októberében még megtapasztalták a hagyományos tantermi oktatást, majd novembertől újból visszakényszerültek az online világba.

Kazainé (2019) kutatásában alátámasztotta, hogy a jelen elemzésben is vizsgált Vállalatgazdaságtan tárggyal való hallgatói elégedettséget egyaránt befolyásolja a tankönyvvel, az előadással és a szemináriumi munkával való elégedettség. Kimutatható volt, hogy az elégedettségben a szemináriumi munkának van a legnagyobb szerepe. Ezért jelen kutatás kizárólag a szemináriumi tevékenységre koncentrált, nem kérdőjelezt meg a tananyagok és az előadások szerepét sem. A fő kutatási kérdés, hogy a jövőben mire kellene koncentrálni a szemináriumi munka során annak érdekében, hogy minél magasabb hallgatói elégedettséget érjünk el.

Az oktatás körülményei és az elemzés keretrendszere

A koronavírus-világjárvány miatt 2020 márciusában kihirdetett veszélyhelyzet 2020 júniusában szűnt meg, melynek következtében a Budapesti Corvinus Egyetemen 2020 szeptemberében lehetővé vált a hagyományos jelenléti tantermi oktatásra való visszatérés. Az egyetemen, készülve a koronavírus következő hullámára hibrid oktatási forma került bevezetésre. Ennek értelmében a 100 főnél nagyobb előadásokat aszinkron előadás formájában, videostream segítségével tartották meg, míg a szemináriumok megtartására a tantárgyfelelősöknek választási lehetőséget biztosítottak a szigorú biztonsági intézkedések betartása mellett, amely lehetővé tette a hagyományos tantermi foglalkozások megtartását is. A koronavírus-járvány második hulláma Magyarországot is elérte, ezért az egyetem 2020 novemberében újra teljes digitális távolléti oktatásra állt át, így minden tantárgy esetében ebben a formában történt a félév lezárása.

Az elemzés tárgyát adó Vállalatgazdaságtan kurzust évtizedek óta több mint 900 első évfolyamos nappali tagozatos hallgató kezdi meg. Az előadás mellett a tantárgy követelményeit heti egy időszaki, illetve emelt szinten heti két időszaki szemináriumi

munkával lehet teljesíteni. Emelt szinten a plusz egy időszavat a hallgatók számára az alaptantárgyhoz kapcsolódó választható tárgy felvétele biztosítja. A hallgatóknak közülbelül a fele választja az emelt szintű oktatást.

2020/2021 1. félévében 33 szemináriumi csoport alakult, összesen 944 hallgatóval, az átlagos csoportlétszám 29 fő volt. A járványhelyzet miatti biztonsági szabályok értelmében minden csoportot megfeleztünk, és a hallgatóknak kéthetenként kellett bejárniuk a tantermi órákra, minden második héten otthoni egyéni, illetve csoportos munkát kellett végezniük. Az otthoni felkészülésüket támogatta az online előadás, a tankönyv, illetve a tananyaghoz kapcsolódó e-learning felületen elérhető tesztek. 2020 novemberétől a szemináriumok kizárólag online platformon zajlottak.

A Vállalatgazdaságtan tantárgy oktatásának minőségbiztosítási rendszere magában foglalja a hallgatói visszajelzések értékelését. A formalizált félév végi hallgatói véleménynyilvánítás két szinten történik. Egyrészt működik félévenként egy egyetemi szintű rendszer, amely az összes oktatott tárgy értékelésére kiterjed. Emellett egy sokkal részletesebb online kérdőíves felmérésre is sor kerül, amely hat fő kérdésblokkból épül fel: 1) hallgatói alapinformációk; 2) az előadások értékelése; 3) a szemináriumok értékelése; 4) a tankönyv és egyéb felhasznált források értékelése; 5) a tantárgy általános értékelése; 6) a hallgatók tanulását támogató intézeti tevékenységek. (A minőségbiztosítási rendszer részletes bemutatását lásd Czakó–Kazainé Ónodi 2017).

Az online kérdőívet minden szemináriumi csoport számára elérhetővé tettük, melynek kitöltésére 2020. november 28. és december 16. között volt lehetőség. A hallgatók több mint fele (554 fő) kitöltötte a kérdőívet.

A kutatás eredményei

Elemzésünket a 2020/2021. év 1. félévének lezárását követő hallgatói véleményekre alapozzuk. A félév oktatási kihívásai ellenére a tantárggyal való általános elégedettség 5 fokozatú Likert-skálán 4,2, a szemináriumokkal való elégedettség pedig 4,5 volt. A független mintás t-próba alátámasztotta, hogy az előző tanévhez képest a rendkívüli helyzetben nem romlott a tantárgy és a szemináriumi munka értékelése, sőt kismértékű, de szignifikáns növekedés tapasztalható. A 2019/2020-as tanévben a szemináriumokkal való általános elégedettség 4,43, a tantárggyal való általános elégedettség 4,04 volt 5 fokozatú Likert-skálán.

A továbbiakban a különböző szemináriumi oktatási formák, módszerek összehasonlítására helyezük a hangsúlyt. A válaszadó hallgatók aktívnak értékelték magukat mindhárom vizsgált oktatási forma (otthoni munka, tantermi óra, online oktatás) kapcsán, az átlagos értékelés 4 felett volt 5 fokozatú Likert-skálán. A legmagasabb aktivitást az otthoni munkájuk során tapasztaltak (4,45), ezt követte a tantermi óra (4,43), a legalacsonyabb átlag pedig az online oktatással kapcsolatban jelent meg (4,12).

A 2020/2021-es tanév első félévében a szemináriumokkal való elégedettség vizsgálatára Forward módszerrel végzett lineáris regressziós modellt építettünk. A modell magyarázó ereje 75%-os volt. A két legmeghatározóbb tényezőként a feladott házi feladatok jellege (β : 0,365) és a szemináriumok érdekessége, tanulásra ösztönző hangulata (β : 0,308) azonosítható. A regressziós modellbe bekerült még – mint szignifikáns magyarázó változó – a szemináriumvezető és a hallgató közötti kapcsolat minősége (β : 0,181) és a szemináriumvezető felkészültsége (β : 0,141) is.

A hallgatók nyitott válaszok formájában is kifejezheték, hogy mi tetszett nekik a legjobban a szemináriumi munka során. A kérdőíves felmérésünkben szándékosan használtunk nyitott kérdéseket, mivel semmilyen irányba sem szerettük volna befolyásolni a hallgatói véleményeket. 398 hallgató írt véleményt, ebből csak egy hallgató jegyezte meg, hogy az volt a jó, hogy csak két hetente kellett bejárni és senki sem említette az online oktatási formát.

Egyértelműen a csoportmunka és a hallgatói feladatok nyerték el leginkább a hallgatók tetszését (1. táblázat). Ez azért fontos visszajelzés, mert a féléves szemináriumi munka erre épült. A hallgatóknak minden héten csoportban kellett otthon dolgozniuk és a megadott határidőig feltölteni az elkészült feladataikat. A válaszokban a gyakorlatorientáltság fontossága is megjelent.

„Teljesen gyakorlatorientált volt, ami minden gyakorlati tárgy esetében elvárás (szerintem)! A projektek, prezentációk, esetoldások, CV-k írása, amiket otthon egyénileg és csapatosan kellett megcsinálni, teljes mértékben megoldhatóak voltak, sőt, azoknak köszönhetően éreztem a Vállalatgazdaság tantárgy hasznosságát és lényegét!”

A csoportmunkák fontosságát is sokan említették (közel a válaszadók harmada). A teljes online oktatás esetében különösen fontos a csoportmunka, hogy működjenek olyan kis csoportok, amelyek támogatják egymást és hogy senki se maradjon egyedül a járványhelyzet okozta szokatlan nehézségekkel járó időszakban.

„A csoportos otthoni munkák, társaimmal jól megtaláltam az összhangot, új barátságokra tettem szert.”

„A Tanárnő igyekezett csoportmunkákat adni, ezáltal a digitális oktatás ellenére is sikerült kapcsolatokat kiépítenünk egymással.”

A csoportos feladatok mellett fontosnak bizonyultak a vállalati gyakorlatból merített példák, az órák hangulata és a szemináriumvezető személyisége, oktatási módszere, s külön érdemes kiemelni a kritikus gondolkodásra ösztönzést és az interaktivitást is.

„A közvetlenség és az, hogy barátságos családias volt a légkör, mindenki aktívan dolgozott.”

„Hallgatóközpontú volt, sokszor próbálták feldobni a reggel 8as időszávú óráinkat különböző feladatokkal. A nehezebb tananyagot megpróbálták a mi nyelvezetünkre lefordítani, így érthetőbbé vált.”

„A legjobban az tetszett, hogy az oktatóm tényleg ösztönzött minket arra, hogy gondolkodjunk. Többször is hangoztatta, hogy mi együtt dolgozunk és ne féljünk kimondani a gondolatainkat.”

„Az élő szemináriumi órák interaktívak, érdekesek voltak, tetszett, hogy a szemináriumvezetőm saját tapasztalatait is megosztotta. Az otthoni feladatokat csoportban oldottuk meg, ez is nagyon szimpatikus volt, valamint a szemináriumvezetőnk ezen feladatok során a kreativitásunkra, saját gondolatainkra, megközelítésünkre épített, így gyakorlatias gondolkodásra készítetett minket.”

Ezekon felül néhány véleményben fontos elemként jelentek meg a szituációs játékok, a Kahoot használata, valamint a kialakuló emberi kapcsolatok is.

„Legjobban az tetszett, hogy tudtam találkozni más emberekkel is.”

A hallgatókat, szintén nyitott kérdés segítségével arról is megkérdeztük, hogy mit tekintettek a félév legnagyobb kihívásának. A kérdésre összesen 386 vélemény érkezett (2. táblázat). A hallgatók több mint negyede a számonkérési rendszer részét képező egyéni esszé megírását tekintette a legnehezebbnek. Ezt követte a pandémiás helyzet miatt kényszerűségből kialakított oktatási rendszer.

1. táblázat: A szemináriumi munka legkedveltebb tényezői a hallgatók szerint
(2020/2021. 1. félév)

	Válaszadó hallgatók száma (n = 398)	Összes válaszadó százalékában (%)
Csoportmunka	124	31,2
Gyakorlati feladatok	94	23,6
Gyakorlati példa	53	13,3
Órák hangulata	49	12,3
Szemináriumvezető oktatási módszerei	33	8,3
Interaktivitás	35	8,8
Kritikus gondolkodás	23	5,8

Megjegyzés: Egy hallgató több tényezőt is megemlíthetett a válaszában.

Forrás: Saját adatfelvétel

„A covid miatt kialakult helyzet, a hibrid és az online oktatás. Talán a hibrid oktatás alatt jobbak is voltak a szemináriumok, mint egy rendes félévben, mert tényleg kis csoportban dolgoztunk, de az átállás után nehezebb volt a szemináriumokon is figyelni.”

„A COVID-19 okozta online anyagfeldolgozás. Nehezebb 1 gépre figyelni, mint egy tanteremben, ahol sok impulzus ér.”

„A szuicid gondolatok leküzdése, és életben maradni annak ellenére, hogy majd egy éve semmilyen programra nem tudok elmenni, illetve a várva várt egyetem, és az egyetemi élet, egyenlő azzal, hogy otthon tespedek. A túlélés most kihívás.”

A hallgatóknak kihívást jelentett még a feldolgozandó tananyag mennyisége, a sok beadandó feladat, az időmenedzsment, és felkészülni a vizsgára.

2. táblázat: Hallgató kihívások csoportosítása területek szerint

	Válaszadó hallgatók száma (n = 386)	Összes válaszadó százalékában (%)
Esszéírás	100	25,9
COVID-helyzet miatti oktatásszervezés, online oktatás	71	18,4
Tananyag mennyisége	43	11,1
Időmenedzsment	30	7,8
Sok munka	23	6,0
Felkészülni a vizsgára	23	6,0
Csoportmunka	20	5,2
Egyéb tényezők összesen	71	18,4
Nem volt	5	1,3

Megjegyzés: Egy hallgató több tényezőt is megemlíthetett a válaszában.

Forrás: Saját adatfelvétel

3. táblázat: A hallgatók által preferált oktatási forma

	Válaszó hallgatók száma (n = 536)	Összes válaszadó százalékában (%)
Online előadás hallgatása és online szemináriumi munka	25	4,7
Online előadás és hibrid szemináriumi formában (kéthetente tantermi foglalkozás)	74	13,8
Online előadás és személyes jelenlétű tantermi szemináriumokon való részvétel minden héten	234	43,7
Mind az előadásokon, mind a szemináriumokon való személyes jelenlét	198	36,9
Egyéb javaslat	5	0,9

Forrás: Saját adatfelvétel

Korábban a csoportmunka fontosságát emeltük ki. A csoportmunka gyakran megosztja a hallgatókat. Ugyanakkor a csoportmunka nemcsak előnyökkel jár, hanem kihívásokat is jelent.

„Az online oktatás során a sokadik csoportmunka során nehéz volt tartani a csoportban a motivációt.”

„A csoportmunka néha kihívás volt, hiszen többször volt, hogy egyesek nem tettek hozzá semmit, így egyenetlen volt a munkamegosztás.”

„A sok tanulás mellett összeegyeztetni a csoportmunkát hétről hétre”.

A kihívásként említett egyéb tényezők aránya külön-külön nem érte el a 3%-ot. Egyéb tényezőként jelent meg a prezentációtartás, a mások előtti megszólalás, a tankönyv elolvasása, a tesztek megoldása, az előadások, maga a tanulás folyamata vagy a reggeli felkészés.

Hallgatói kérdőíves felmérésünkben azt is vizsgáltuk, hogy ha a hallgató választhatott volna, eltekintve a járványhelyzettől, milyen módon szerette volna tanulni a Vállalatgazdaságtan tárgyat. A válaszadó hallgatók több mint 80%-a a hagyományos, hetenkénti személyes jelenlétű szemináriumi foglalkozásokat választotta volna, ha erre lett volna lehetősége, csupán 4,7% részesítette volna előnyben a teljes online oktatást (3. táblázat). A hallgatók egyéb javaslatként fogalmazták meg, hogy személyes jelenlétű legyen mind az előadás, mind a szeminárium, ugyanakkor legyen lehetőség a rögzített előadások újbóli megtekintésére is a félév során.

Összegzés

A koronavírus-járvány a 2020/2021. év 1. félévének során rendkívüli helyzetet teremtett a felsőoktatásban. Mivel a járványhelyzet még lehetővé tette, 2020 szeptemberében a Vállalatgazdaságtan szemináriumi anyag oktatása kéthetenként, kiscsoportos bontásban, részben tantermi foglalkozások, részben otthoni csoportmunka keretében történt. A Vállalatgazdaságtan tárgy minőségbiztosítási rendszerének része a hallgatói tantárgyértékelés, amelyben a 2020/2021-es tanév első félévének végén végzett online kérdőíves felmérésünkben arra is választ kerestünk, hogy melyek azok az oktatási

formák, módszerek, amelyek jelentős támogatást nyújtanak a szemináriumok jövőbeli fejlesztéséhez.

Eredményeink szerint az online oktatás során nyújtott szemináriumi aktivitást értékelték a hallgatók a legalacsonyabbnak. Az online oktatásból adódó nehézségeket a hallgatók 18%-a külön is kiemelte. Ugyanakkor fontosnak tartották a csoportmunkát, a gyakorlatorientáltságot, az órák hangulatát, a szemináriumvezetők oktatási módszereit, az interaktivitást, valamint a kritikus gondolkodást.

Bár a csoportmunkát a többség sikeresnek ítélte, a hallgatók 5%-ának nehézséget is jelentett. A legnagyobb kihívást azonban egyértelműen a nagydolgozat megírása, illetve a Covid miatt kialakult helyzet jelentette. Ezeket követve szerepelt a tananyag mennyisége, a túl sok munka, a vizsgára való felkészülés és az időmenedzsment problematikája. Ennek a rendkívüli félévnek a tapasztalatai alapján külön is ki kell emelni, hogy a hallgatók több mint 80%-a a hagyományos tantermi szemináriumi munkát részesítene előnyben. A hallgatóknak könnyebb odafigyelniük, aktívnak, motiváltnak maradniuk akkor, amikor személyesen is részt kell venniük a szemináriumokon, illetve jobban tudnak kapcsolatot is építeni egymással.

Kutatásunk csak egy tantárgyra koncentrált, ezért nem lehet biztonsággal általános, valamennyi tárgyra érvényes következtetéseket levonni, de megállapításaink kiindulópontot adhatnak további kutatásoknak, melyek segítségével választ találhatunk az oktatás jövője szempontjából fontos kérdésekre.

IRODALOM

- CZAKÓ E. & KAZAINÉ ÓNODI A. (2017) Egy oktatás- és oktatásfejlesztési rendszer – avagy minőségmenedzsment egyetemi intézeti keretek között. *Magyar Minőség*, Vol. 10. No. 8. pp. 64–69.
- KAZAINÉ ÓNODI A. (2019) Hallgatói elégedettséget befolyásoló tényezők vizsgálata regressziós modell segítségével. In: KŐSZEGI I. (ed.) *III. Gazdálkodás és Menedzsment Tudományos Konferencia: Versenyképesség és innováció*. Kecskemét, Neumann János Egyetem Kertészeti és Vidékfejlesztési Kar. pp. 391–395.

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)